

PIEDESTAL

De aanrader van de week.

Een goed bepakt hoofd

Met de dood in zicht componeerde historicus Tony Judt 25 autobiografische essays: persoonlijk en pakkend, eerlijk en helder. *De geheugenhut* is het adieu van een bijzonder man.

PETER JACOBS

Tony Judt (1948-2010) was een gerenommeerd Brits historicus die onafhankelijk denken als hoogste goed koesterde, een intellectueel die zich met kennis van zaken in het publieke debat mengde. Zijn monumentale synthese *Na de oorlog: een geschiedenis van Europa sinds 1945* (2005) en de essays uit *De vergeten twintigste eeuw* (tegen ons historisch geheugenverlies, 2008) en *Het land is moe* (over sociaal-democratie en de verzorgingsstaat, 2010) vestigden internationaal zijn reputatie. Judt gebruikte zijn brede kennis en zijn scherpe analyse van de recente Europese geschiedenis om genuanceerde en zelfs controversiële standpunten in te nemen. Zijn visie op de Palestijnse kwestie en kritische houding tegenover Israël, bijvoorbeeld, werden hem niet overal in dank afgenomen.

Tony Judt kreeg in 2008 te horen dat hij aan amyotrofische laterale sclerose (ALS) leed, een verlamdende neurologische aandoening van de spieren die op den duur fataal wordt omdat de patiënt niet meer kan kauwen, slikken of ademen. Een behandeling is er niet. Het is een gruwelijk lot, maar ALS tast de geestelijke vermogens niet aan. Zo bleef Judt tot vlak voor zijn dood in augustus 2010 werken, ook al werd 'de gevangenis' waarin hij zat met de dag kleiner.

Opgesloten in zijn verlamde lichaam kon hij alleen nog schrij-

ven in zijn hoofd; hij componeerde 's nachts essays tot op de komma en dicteerde ze de volgende dag. Vijfentwintig van die stukken vormen nu samen *De geheugenhut* – op vier na werden ze eerst gepubliceerd in *The New York Review of Books*.

Chalet

De doodzieke Tony Judt bedacht voor zichzelf een mnemotechnisch middel: een 'geheugenhut' met kamers waarin hij 's nachts zijn herinneringen kon ordenen. Hij deed dat naar analogie van het chalet waar hij als tienjarig kind op skivakantie ging. Hij kon zich die plek in Zwitserland nog tot in de kleinste details voor de geest halen.

Tony Judt bleef tot vlak voor zijn dood werken, ook al werd zijn 'gevangenis' met de dag kleiner

De essays focussen op persoonlijke herinneringen, op het anekdotische af, maar Judt tilt ze naar een hoger niveau en verruimt ze

tot bedenkingen over geschiedenis, politiek, sociale verhoudingen, maatschappelijke evoluties. De onderwerpen variëren: zijn Joodse roots, zijn voorliefde voor het openbaar vervoer, zijn flirt met het zionisme in de kibboets, zijn studententijd aan de universiteit van Cambridge, zijn bewondering voor het Franse (of, beter, Parijse) intellectualisme, zijn positie in 1968 – alles laat hij met zin voor zelfkritiek en (Britse droge) humor de revue passeren. Dat klinkt nostalgisch, misschien, maar hij doet het zonder valse sentimentaliteit. Hij kiest zijn woorden zorgvuldig en zet zijn zinnen prachtig in elkaar.

De geheugenhut staat vol memorabele passages. Judt vergelijkt Churchill met Rubens en Blair met de hebzuchtige Damien Hirst; hij bekijkt de betekenis van Indiaas eten voor de Britten, probeert te achterhalen waarom zijn vader steeds weer Franse wagens kocht en legt aan de hand van zijn ervaringen met zijn norse leraar Duits uit waarom 'goed les krijgen het enige van school is dat het herinneren waard is'.

'Wie ten prooi valt aan een neurologische ziekte als ALS moet ergens de goden tegen zich in het harnas hebben gejaagd, en meer valt daarover niet te zeggen. Maar als je daar dan toch het slachtoffer van wordt, laat dat dan met een goed bepakt hoofd gebeuren, een hoofd vol herbruikbare en veelzijdig te benutten stukjes

dienstbare herinneringen, altijd bereikbaar voor een analytisch ingestelde geest. (...) Mij viel het geluk ten deel dit alles aan te treffen in de bagage van mijn leven (...). Ik hoop dat ik er nuttig gebruik van heb gemaakt.'

De geheugenhut ontroert, maar is nooit treurig. Met dit boek bewijst Tony Judt dat de menselijke geest kan triomferen, dat eenvoud en diepgang moeiteloos kunnen samengaan en dat autobiografie geen futiel navelstaarderig genre hoeft te zijn. Bovendien is *De geheugenhut* geen definitief afscheid. Later dit jaar verschijnt het laatste boek dat Judt nog kon afwerken, een uitvoerige ideeëngeschiedenis van de twintigste eeuw: *Thinking the 20th century: intellectuals and politics in the twentieth century*.

DE AUTEUR: Brits intellectueel die overleed aan de gevolgen van ALS.

HET BOEK: 25 essays vormen samen een zelfportret.

ONS OORDEEL: een triomf van precisie en eenvoud.

★★★★★

TONY JUDT

De geheugenhut

Vertaald door Wybrand Scheffer, Contact, 224 blz., 24,95 euro.

Oorspronkelijke titel: 'The memory chalet'.

